

УДК 330:004(477)

Загарій В.К.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Київського національного університету
культури і мистецтв***Ковальчук Т.Г.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин
Київського національного університету
культури і мистецтв***Синільник В.В.***студентка
Київського національного університету
культури і мистецтв***Zaharii Vita***PhD in Economics Sciences, Associate Professor,
Kiev National University of Culture and Arts***Kovalchuk Tamila***PhD in Economics Sciences, Associate Professor,
Kiev National University of Culture and Arts***Synilnyk Veronika***Student,
Kiev National University of Culture and Arts*

ПРІОРИТЕТНІСТЬ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

PRIORITY OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT FOR UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті на основі аналізу торгового балансу доведено необхідність запровадження і пріоритетність розвитку цифрової економіки в Україні. Розкрито поняття цифрової економіки. Проаналізовано рівень цифровізації економіки України та країн світу. Встановлено, що запровадження цифрової економіки в Україні знаходиться на початковому етапі. Показано, що процеси цифровізації економіки України проходять дуже повільно, це призводить до втрати конкурентних переваг на світовому ринку. Аргументовано, що цифрова епоха змінює підхід до ведення бізнесу та використання інформаційних технологій. Розкрито позитивний вплив запровадження цифрових технологій на розвиток різних галузей економіки провідних країн світу. Наведено приклади застосування цифрової економіки на українських підприємствах сфери послуг. Досліджено переваги та можливості запровадження цифрової економіки України.

Ключові слова: Єдиний цифровий ринок, IT-галузь, торговий баланс, цифрова економіка, цифровізація, digital-технології.

АННОТАЦІЯ

В статье на основе анализа торгового баланса доказаны необходимость внедрения и приоритетность развития цифровой экономики в Украине. Раскрыто понятие цифровой экономики. Проанализирован уровень цифровизации экономики Украины и стран мира. Установлено, что внедрение цифровой экономики в Украине находится на начальном этапе. Показано, что процессы цифровизации экономики Украины проходят очень медленно, это приводит к потере конкурентных преимуществ на мировом рынке. Аргументировано, что цифровая эпоха меняет подход к ведению бизнеса и использованию информационных технологий. Раскрыто положительное влияние внедрения цифровых технологий на развитие различных отраслей экономики ведущих стран мира. Приведены примеры применения цифровой экономики на украинских предприятиях сферы услуг. Исследованы преимущества и возможности для внедрения цифровой экономики Украины.

Ключевые слова: Единый цифровой рынок, IT-отрасль, торговый баланс, цифровая экономика, цифровизация, digital-технологии.

ANNOTATION

In the article, on the basis of trade balance analysis, the necessity of implementation and priority of the development of the digital economy in Ukraine has been proved. Digitization of the economy is the main direction of innovative development of economic systems and the tool of creating long-term competitive advantages. However, the processes of digitization of the Ukrainian economy are very slow, which leads to loss of competitive advantages on the world market, reduction of production and export of high-tech goods. The main problem of the development of the digital economy in Ukraine today is the lack of a systemic state policy in this area. All EU countries are already implementing their own digital strategies, Ukraine only has the project "Digital Aidheny Ukraine 2020" and the draft Strategy of Ukraine's Integration into the Single Digital Market of the EU. Therefore, in the long run, taking into account the current state of the economy, global trends, the digitalisation of all sectors of the economy should become a priority direction for Ukraine, in the opposite case, there is a threat to remain on the verge of a global global economy. This determines the relevance of the topic of our research. The concept of digital economy is revealed. The level of digitization of the economy of Ukraine and countries of the world is analyzed. It is established that the introduction of the digital economy in Ukraine is at an initial stage. The main leaders in the total exports of IT services are countries such as the United States, China, Great Britain, Japan and Germany. It is argued that the digital era is changing the way business is used and the use of information technology. The positive influence of introduction of digital technologies on development of various branches of economy of the leading countries of the world is revealed. It is established that the main countries-leaders in the total export of services in the IT sphere are the USA, China, Great Bri-

tain, Japan and Germany. Examples of the application of the digital economy to Ukrainian enterprises in the sphere of services are given. The advantages and possibilities for introduction of digital economy of Ukraine are explored.

Key words: Unified digital market, IT industry, trade balance, digital economy, digitalization, digital technology.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Нині процеси міжнародної економічної інтеграції домінують у розвитку світової економіки. У цих умовах більшість передових країн вибрали пріоритетним для себе розвиток цифрової економіки. Цифровізація економіки виступає основним напрямом інноваційного розвитку економічних систем та інструментом створення довгострокових конкурентних переваг. Проте процеси цифровізації економіки України проходять дуже повільно, що призводить до втрати конкурентних переваг на світовому ринку, скорочення виробництва й експорту високотехнологічних товарів, тому в перспективі саме масова цифровізація має стати пріоритетним напрямом розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблемам упровадження цифрової економіки в світі та в Україні присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених-економістів. Зокрема, дослідженням цифровізації займалися такі дослідники, як Д. Тапскотт, Т. Месенбург, К. Шваб, О. Вишневський, Н. Краус, Г. Карчева, В. Огородня, В. Опенько, А. Кубраков, О. Риженко та ін. Значну увагу економісти зосередили на висвітленні тенденцій розвитку цифрової економіки, її постійному збільшенні у структурі ВВП провідних економік світу, на сучасних процесах цифрової трансформації економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Під час дослідження процесів цифровізації економіки в Україні виникають питання щодо пріоритетності та напрямів упровадження і розвитку цифрової економіки в різних галузях народного господарства, що залишаються недостатньо висвітленими та потребують подальших наукових досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз впливу цифрових технологій на розвиток різних галузей економіки провідних країн світу, дослідження

переваг та недоліків від цифровізації та обґрунтування пріоритетності й тенденцій подальшого розвитку цифрової економіки в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним із найважливіших напрямів національної політики України є підтримка державної інтеграції в європейський політичний, економічний, правовий простір для отримання членства в Європейському Союзі. Україна спрямовує свою діяльність на зміцнення співпраці у сфері інтеграції енергетики, транспорту, екології та економіки.

Для повноцінного й успішного розвитку країни важливим є правильне визначення секторів економіки, що потребують розвитку і допоможуть країні вийти на передовий рівень, стати вагомим гравцем на міжнародному ринку.

За інформацією Державної служби статистики, із січня по вересень 2018 р. головним торговельним партнером України з вагомою часткою торгівлі товарами та послугами (41,2% від загального обсягу торгівлі) залишається Європейський Союз [1].

Протягом цього періоду загальний обсяг товарів і послуг під час торгівлі між Україною та ЄС становив \$35 752 900 000. Із січня по вересень 2018 р. обсяги експорту з України до країн ЄС (28 країн) становили \$16 717 100 000, що перевищило на 15,6% показник за аналогічний період часу попереднього року. Імпорт товарів із країн ЄС (28 країн) із січня по вересень 2018 р. становив \$19 035 800 000, що перевищило на 13,9% показник за аналогічний період часу попереднього року. Розглядаючи двосторонню торгівлю, ми спостерігаємо негативне сальдо, що еквівалентне \$2 318 700 000 (табл. 1) [1].

Таку тенденцію розвитку навряд чи можна назвати позитивною, адже постійне зростання перекошу в торговому балансі в бік імпорту сприяє в подальшому девальвації гривні.

При цьому в умовах третьої хвилі глобалізації важливу роль у розвитку займає перехід країни на цифровий формат, який може значно поліпшити становище і допомогти нашій економіці вийти на передовий рівень. Особливого впливу на розвиток економіки в останнє десятиліття набув сектор інформаційних технологій та комп'ютерних наук. Важливо враховувати, що на відміну від традиційної економіки головним ресурсом виступає невичерпна, надійна, правдива та своєчасна інформація.

Таблиця 1

Торгівля товарами та послугами України та ЄС у січні-вересні 2018 р.

	Січень-вересень 2017 р. (млн дол. США)	Січень-вересень 2018 р. (млн дол. США)	Зміни, січень-вересень 2018/2017	
			млн дол. США	%
ЗТО з ЄС	31 174,4	35 752,9	4 578,5	114,7
Експорт до ЄС	14 466,8	16 717,1	2 250,3	115,6
Імпорт з ЄС	16 707,6	19 035,8	2 328,2	113,9
Сальдо з ЄС	-2 240,8	-2 318,7	-77,9	103,5

Сьогодні передові країни світу вибрали пріоритетним для себе розвиток цифрової економіки. Поняття цифрової економіки (digital economy) вперше сформулював бізнес-аналітик Дон Тапскот, який досліджував зміни в підприємницькій діяльності відповідно до змін технологій. Він показував підприємцям, як новітні технології в бізнесі поступово трансформуються у технологічний бізнес.

Передусім варто визначитися з самим визначенням терміна «цифрова економіка». Для цього використовуємо визначення самого Д. Тапскота, в якому зазначається, що цифрова економіка є економічною діяльністю, яка на відміну від традиційної економіки визначається мережевою свідомістю (networked intelligence) та залежністю від віртуальних технологій [2].

Яскравим прикладом цифровізації є економіка Китаю. Сьогодні Китай має третину від загальних економічних ресурсів світу. Після десятиліть високошвидкісного зростання уряд Китаю почав фокусуватися на якісному зростанні. Нині показники економіки Китаю зростають завдяки розвитку технологій, модернізації. Масштаби національного ринку і правильний підхід до управління й контролю в ранні роки розвитку технологій зробили країну глобальним лідером у таких галузях, як електронна комерція і фінансові технології.

На Четвертій міжнародній Інтернет-конференції, що відбулася в китайському місті Вужен, відзначено, що в Китаї на цифрову економіку вже припадає 30% валового внутрішнього продукту, або \$3,4 трлн (22,6 трлн юанів). Цей показник забезпечує Китаю друге місце у світі з упровадження цифрової економіки. Всього близько 22% світового валового внутрішнього продукту створено завдяки цифровій економіці. Станом на 2017 р. у світі налічувалося 3,9 млрд користувачів Інтернету, з них 751 млн – у Китаї [3].

Сьогодні основними країнами-лідерами за загальним експортом послуг у ІТ-сфері стабільно займають першу позицію США, у 2016 р. експорт ІТ-послуг становив \$177,8 млрд. Показник обсягу внутрішнього ринку ІТ є важливим у визначенні стану розвитку цифрових (digital) технологій країни порівняно з іншими країнами світу. За цим показником до п'ятірки лідерів входять США, Китай, Великобританія, Японія та Німеччина [4].

18 грудня 2018 р. у Києві було проведено міжнародний форум «Україна на Єдиному циф-

ровому ринку ЄС», на якому експерти, політики, бізнесмени з європейських країн та України обговорили результати цифрових перетворень у світі та перспективи впровадження цифрової економіки в нашій країні. Під час форуму було презентовано проект стратегії інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС та план заходів з її реалізації (дорожня карта). Дорожня карта являє собою проект розвитку електронних комунікаційних мереж та послуг, зниження тарифів на роумінг, транскордонне надання послуг, захист персональних даних тощо [5].

Україна може стати повноправним учасником Єдиного цифрового ринку ЄС, оскільки обсяг торгівлі послугами між Україною та ЄС із кожним роком зростає. За період із січня по вересень 2018 р. він зріс на 18,5% та дорівнював \$5 046 200 000. За звітний період обсяг експорту українських послуг у країни – члени ЄС становив \$2 878 100 000 (зростання на 16,8%). Водночас обсяг імпорту послуг з ЄС становив \$2 167 100 000 (зростання на 20,9%). Позитивне сальдо дорівнювало \$710 000 000 (табл. 2) [1].

Європа також прагне, щоб Україна інтегрувала в Єдиний цифровий економічний простір, оскільки країни ЄС відстають у цифровому розвитку від США, Кореї та Японії. Залучення українських користувачів, електронних послуг до європейської інформаційної спільноти допоможе ЄС займати лідерські позиції у цій сфері. Європейські країни намагаються залучити 100 тис. українських ІТ-фахівців на свої ринки, щоб підвищити ефективність цифрової економіки.

Сьогодні головним споживачем українських ІТ-послуг є США, на яку припадає близько 70% експорту цієї галузі. Другий за обсягом ринок для нашої індустрії – це країни ЄС. Близько 7% приходить на Великобританію та Німеччину, ще 7% – на інші країни Європейського Союзу. Окремою країною експорту можна виділити Ізраїль, куди поставляється 5% від загального обсягу українського експорту ІТ-послуг. Ще 4% належать іншим країнам світу [6].

У цифровій економіці головним майданчиком виступає віртуальний світ Інтернет-мереж, а основним у процесі економічної діяльності – клієнт. Він вибирає товар, покладаючись на особистий досвід і рекламу, продавець не має можливості впливати на його рішення. При цьому затрати на маркетинг займають ключову позицію, але це вже Інтернет-реклама, Інтернет-мода, Інтернет-дослідження.

Таблиця 2

Торгівля послугами України та ЄС у січні-вересні 2018 р.

	Січень-вересень 2017 р. (млн дол. США)	Січень-вересень 2018 р. (млн дол. США)	Зміни, січень-вересень 2018/2017	
			млн дол. США	%
ЗТО з ЄС	4 257,5	5 046,2	788,7	118,5
Експорт до ЄС	2 464,1	2 878,1	414,0	116,8
Імпорт з ЄС	1 793,4	2 168,1	374,7	120,9
Сальдо з ЄС	670,7	710,0	39,3	105,9

Для цифрової економіки неважливий розмір компанії: вона може бути дуже маленькою і при цьому успішно розвиватися. Власник може виступати одночасно і керівником, і виконавцем усієї роботи компанії.

Яскравим прикладом сучасного розвитку є порівняння ринків з океанами у книзі В. Чан Кіма та Рене Моборн «Стратегія блакитного океану». Класичні ринки, які існують, представлені червоними океанами конкуренції, це ніші, які вже зайняті великими фірмами і в яких немає шляху до розвитку малому бізнесу. Блакитні ж океани – це ті ніші ринку, які лише відкриваються, не є зайнятими [7]. Саме такі сфери мають особливу пріоритетність для української економіки. І досягти їх можна за допомогою цифровізації економіки, яка, своєю чергою, сприяє утворенню нових ніш для бізнесу.

Для України саме масова цифровізація має стати пріоритетним напрямом розвитку. У цьому, перш за все, велику роль відіграє наявність одного з головних ресурсів – людського інтелектуального потенціалу. У 2017 р. в українській ІТ-галузі спостерігалось стабільне зростання. Обсяг експорту зріс на 20% порівняно з 2016 р., тобто з \$3 млрд до \$3,6 млрд, а в 2018 р. – вже \$4,5 млрд [8]. За даними асоціації «ІТ-Україна», до 2025 р. передбачають зростання обсягу експорту ІТ-послуг майже в два рази.

Успіх української ІТ-галузі складається з кваліфікованих кадрів, сприятливих умов, правильного менеджменту, вміння розпоряджатися цими ресурсами. При цьому кількість спеціалістів, зайнятих у галузі інформаційних послуг, становить близько 116 тис. осіб, практично це найбільша кількість розробників у Центральній і Східній Європі. Цифрова економіка є своєрідним акселератором соціально-економічного життя суспільства в сучасному світі і здатна стрімко підвищити ВВП.

Якісним прикладом застосування цифрової економіки є запуск в Україні першого у світі електронного державного аукціону на основі криптографічної технології blockchain, технології децентралізованого зберігання та захисту інформації. За словами прем'єр-міністра України В. Гройсмана, така технологія здатна змінити класичне уявлення про функціонування банків, нотаріусів, знищити корупцію, забезпечити повну прозорість усіх процесів та дати величезну конкурентну перевагу країні [5].

Нещодавно прийнята медична реформа містить у собі заклик до розвитку телемедицини в регіонах, недосяжних для оперативного доступу (здебільшого йдеться про сільську місцевість). У світі, де доступ до мобільного зв'язку випереджає доступ до електроенергії та води, телемедицина – це ініціатива, яка може й має відновити місток між пацієнтом і лікарем. Заповнення декларацій на обслуговування та впровадження сайту helsinki.me значно спростило життя пересічних громадян.

Найбільш значущих змін зазнала освітня сфера. Проект Prometheus став яскравим при-

кладом того, як за умови ефективного управління можна сформувати потужну систему освіти в Україні. Цифровізація навчального процесу відбувається швидкими темпами. Сьогодні існують онлайн-курси, онлайн-конференції, Інтернет-тестування, вебінари. Такий формат уже давно став невід'ємною частиною громадян.

Основною ж проблемою розвитку цифрової економіки в Україні сьогодні є відсутність системної державної політики у цій сфері. Україна – єдина в Європі країна без власного «цифрового» бачення. Практично всі країни ЄС уже затвердили й упроваджують власні «цифрові адженди», або «цифрові стратегії», ми ж маємо тільки проект «Цифрова адженда України – 2020», де передбачено стратегічне завдання – усунути технологічний розрив між Україною та розвинутими країнами. Зауважимо, що Україна лише за деякими напрямками відповідає середньому значенню країн Східного партнерства, тоді як цифровізація країни сприятиме зростанню економіки та її трансформації із сировинної у цифрову, викоріненню корупції завдяки прозорості роботи електронних систем, а також інтеграції України в Єдиний цифровий ринок ЄС.

Цифрові перетворення є складним завданням. Країнам, які досягли найвищого рівня цифрової зрілості, довелося вирішувати складні культурні, організаційні, технічні проблеми, і лише облік усіх цих чинників зробив ці трансформації успішними. Для того щоб стати сьогодні цифровими лідерами в конкретних сферах економіки, потрібно виділяти пріоритетні цифрові проекти, які реалізують конкретні організаційні команди.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Безперечно, варто зазначити, що перехід на цифровий формат є викликом не лише для всіх сфер економіки не тільки в Україні, а й у всьому світі. Ураховуючи сучасний стан економіки, світові тенденції розвитку, наявність людського потенціалу та ресурсів, а також фундаментальні зміни міжнародного ринку праці, можна зробити висновок про те, що сьогодні пріоритетним шляхом розвитку має стати саме перехід усіх галузей економіки на цифровий формат, максимально інвестуючи в розвиток цифрових інфраструктур, інновації та сучасні технології. Саме сьогодні ми маємо унікальну можливість зробити «цифровий стрибок» у головних сферах економіки. Розвиток цифрової інфраструктури гарантуватиме нові робочі місця, що сприятиме зниженню безробіття. Вчасний перехід і масова діджиталізація допоможуть інтегруватися в загальний тренд, в іншому разі виникає загроза залишитися на узбіччі глобальної світової економіки. Проте слід врахувати, що повільний сценарій розвитку не підходить, адже особливо важливо врахувати світові темпи і тенденції.

Швидкі процеси розвитку цифрових технологій, що відбуваються у світі, зумовлюють стрімку зміну аспектів, які впливають на цифрову економіку, що і зумовлює актуальність проведення подальших досліджень у цій сфері.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України. URL : <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 18.02.2019).
2. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGraw-Hill, 1995. 342 p.
3. Цифрова економіка становить 30% ВВП Китаю. URL : <https://news.finance.ua/ua/news/-/416119/tsyfrova-ekonomika-stanovyt-30-vvp-kytayu> (дата звернення: 18.02.2019).
4. Перспективи та перешкоди цифрової економіки в Україні. URL : <https://nachasi.com/2018/01/29/what-makes-ukraine-digital> (дата звернення: 18.02.2019).
5. У Києві обговорили інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-kiyevi-obgovorili-integraciyu-ukrayini-do-yedinogo-cifrovogo-rinku-yevropejskogo-soyuzu> (дата звернення: 20.02.2019).
6. Кубраков А. ІТ-потенціал України та інвестиції: скільки потрібно і скільки можна. URL : www.mind.ua (дата звернення: 20.02.2019).
7. Кім Ч.В., Моборн Р. Стратегія блакитного океану. Як створити безхмарний ринковий простір і позбутися конкуренції. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 272 с.
8. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенько В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3 (27). С.13–21.

REFERENCES:

1. The State Statistics Service of Ukraine. URL : <http://ukrstat.gov.ua> (this application: 18.02.2019).
2. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. McGraw-Hill, 1995. 342 p.
3. The digital economy is 30% of China's GDP. URL : <https://news.finance.ua/en/news/-/416119/tsyfrova-ekonomika-stanovyt-30-vvp-kytayu> (date of application: 18.02.2019).
4. Prospects and obstacles of the digital economy in Ukraine. URL : <https://nachasi.com/2018/01/29/what-makes-ukraine-digital> (Applying Date: 02/18/2019).
5. Integration of Ukraine into the Single Digital Market was discussed in Kyiv The European Union. URL : <https://www.kmu.gov.ua/ru/news/u-kiyevi-obgovorili-integraciyu-ukrayini-do-yedinogo-cifrovogo-rinku-yevropejskogo-soyuzu> (Applying Date: 02/20/2019).
6. Kubrakov A. IT-potential of Ukraine and investments: how much and how much it is possible. URL : www.mind.ua (date of appeal: 20.02.2019).
7. V. Kim Chan, R. Moborn. Blue ocean strategy. How to create cloudless market space and get rid of competition. Kharkiv: Family Leisure Club, 2018. 272 p.
8. Karcheva G.T., Ogorodnia D.V., Openko V.A. Digital economy and its impact on the development of the national and international economy. *Financial space*. 2017. No. 3 (27). P. 13–21.